

dr Aleksandra Nowakowska-Kutra
Instytut Komunikacji Społecznej i Mediów
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

NIKTÓRE SPOŁECZNE, PRAWNE I KOMUNIKACYJNE ASPEKTY DYSKRYMINACJI KOBIEŃ KARMiąCYCH PIERSIĄ ZACHODZĄCEJ W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ I INTERNECIE

SOME SOCIAL, LEGAL AND COMMUNICATIVE ASPECTS OF DISCRIMINATION AGAINST BREASTFEEDING WOMEN IN PUBLIC SPACE AND THE INTERNET

Dokumentem o szczególnym znaczeniu, fundamentem europejskiego systemu ochrony praw człowieka jest Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej: Konwencja), podpisana w Rzymie 4 listopada 1950 roku. Weszła ona w życie w dniu 3 września 1953 r. Polska ratyfikowała ją w 1993 roku, a więc już ponad dwadzieścia pięć lat temu. Okres, jaki minął od jej wejścia w życie, a także od polskiej ratyfikacji, uprawnia do sformułowania z całą mocą twierdzenia o ważnej roli Konwencji.

Państwa – sygnatariusze dokumentu potwierdziły, że prawa człowieka są fundamentem sprawiedliwości i pokoju na świecie. To na jednolite rozumianym i szanowanym systemie praw człowieka opiera się według nich demokratyczny ustrój polityczny¹. Jest ona dokumentem o niezwykłym znaczeniu, wyrażającym najważniejszą wartość, również moralną, jakie wyznawać winni ludzie, by pokojowo współegzystować. Profesor H. Samsonowicz napisał: „we wszechświecie najwyższej zorganizowanym i najmądrzejszym ze znanych jest gatunek ludzki. Jego wyższość nad innymi polega na pewno na inteligencji (...), a także na uznawaniu przez niego zasad etycznych, moralnych, kształtujących działalność indywidualną i grupową, pozwalających określać szczególną hierarchię wartości. >>Być człowiekiem<< jest określeniem zawierającym postulat nie do zrealizowania przez inne byty ożywione. Określeniem, które pozwala

¹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 284.

na wprowadzenie do norm życia ludzkiego wartości regulujących nie tylko jego sferę materialną, ale także duchową i intelektualną².

Prawem człowieka nazywamy takie uprawnienie, które przysługuje każdemu człowiekowi tylko z tego powodu, że jest człowiekiem. Cechuje je niezbywalność – oznacza to, że takiego prawa nie można nikomu odebrać ani nie można się go zrzec³. To prawo o charakterze moralnym. Przysługuje każdemu człowiekowi, bez względu na rasę, język, płeć, przekonania polityczne, wyznanie, pochodzenie narodowe i społeczne czy majątek. Prawa człowieka nie są dane ani przez naturę, ani przez siły nadprzyrodzone, są one jednym z najwybitniejszych osiągnięć cywilizacyjnych i kulturalnych całej ludzkości.

Wydaje się, że powiedzenie Owidiusza: *Conveniens homini est hominem servare voluptas* („Godną człowieka rozkoszą jest baczyć na drugiego człowieka”) jest w świetle tekstu Konwencji zdaniem nadal bardzo aktualnym, a wręcz w dobie współczesnego świata, gwałtownie się zmieniającego, szczególnie pod wpływem nowych mediów, stwierdzeniem zyskującym na znaczeniu. Konwencja stanowi jeden ze skuteczniejszych narzędzi w międzynarodowym instrumentarium ochrony praw człowieka. Nie jest skostniałym dokumentem. Zawarte w niej gwarancje rozwijały i rozwijają się wraz z twórczym procesem opinii Europejskiej Komisji Praw Człowieka oraz orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Konwencja ma wielki wpływ na prawodawstwo państw członkowskich, na przykład Holandii, Irlandii, Szwecji, Szwajcarii, Francji, Włoch, Wielkiej Brytanii⁴. Kolejne traktaty o Unii Europejskiej, jako fundamenty prawa wspólnotowego, zawsze potwierdzają przywiązanie do zasad wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności. Nie ma wątpliwości, że właśnie europejski system ochrony praw człowieka i podstawowych wolności jest najstarszym systemem regionalnym tego typu. Charakteryzuje go najskuteczniejszy mechanizm międzynarodowej kontroli nad przestrzeganiem praw osobistych i politycznych⁵. Od ratyfikacji traktatu lizbońskiego prawa podstawowe stały się częścią prawa UE. W artykule 6 ust. 2 i 3 traktatu z Lizbony przyjęto, że „Unia przystępuje do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Przystąpienie do Konwencji nie ma wpływu na kompetencje Unii określone w Traktatach. Prawa podstawowe, zagwarantowane w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych Państwom Członkowskim, stanowią część prawa Unii jako zasady ogólne prawa”⁶.

Celem niniejszego artykułu jest analiza jednego z przykładów łamania zakazu dyskryminacji⁷ ze względu na płeć w kontekście czynności i procesu, jakim jest karmienie piersią przez matki. Do łamania artykułu 14 Konwencji dochodzi w przestrzeni

² H. Samsonowicz, Komentarz do „Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka”, *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*, Warszawa 1989, s. 2–3.

³ A. Łopatka, *Międzynarodowe prawo praw człowieka. Zarys*, Warszawa 1998, s. 9.

⁴ M.A. Nowicki, *Europejska Konwencja Praw Człowieka. Wybór orzecznictwa*, Warszawa 1998, s. XIV.

⁵ A. Łopatka, *Międzynarodowe...*, s. 128–138.

⁶ Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r., http://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?option=com_content&view=article&id=14803&Itemid=945 [20.07.2019 r.].

⁷ M.A. Nowicki, *Europejska Konwencja Praw Człowieka – zakaz dyskryminacji*, „Palestra” 1999, 43/11(503), s. 73–87, *Handbook on European non-discrimination law*, Luxemburg 2018.

publicznej, pracy oraz w Internecie. W niniejszej analizie sytuacja ta dotyczy dyskryminacji w kontekście praw gwarantowanych w artykule 8. Przypomnijmy, że artykuł 14 ma następujące brzmienie: „Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn”⁸. Artykuł 8 pkt 1 ma brzmienie: „Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji”⁹.

W niniejszej analizie wykorzystałam metodę *case study* oraz wnikliwe, wieloletnie studia literatury przedmiotu.

Na wstępie należy podkreślić, że karmienie piersią jest jednym z praw gwarantowanych przez Konwencję o prawach dziecka. Artykuł 24 ust. 2 lit. e i f brzmią: „Państwa-Strony będą dążyły do pełnej realizacji tego prawa, a w szczególności podejmą niezbędne kroki w celu:

- a. zapewnienia, aby wszystkie grupy społeczne, w szczególności rodzice oraz dzieci, były informowane i posiadały dostęp do oświaty oraz otrzymywały wsparcie w korzystaniu z podstawowej wiedzy w zakresie zdrowia dziecka i karmienia, korzyści z karmienia piersią, higieny i warunków zdrowotnych otoczenia, a także zapobiegania wypadkom;
- b. rozwoju profilaktycznej opieki zdrowotnej, poradnictwa dla rodziców oraz wychowania i usług w zakresie planowania rodziny”¹⁰.

Ponadto 19 października 1992 r. została przyjęta Dyrektywa Rady 92/85/EWG w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i pracownic karmiących piersią (dziesiąta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG). Na mocy artykułu 15 Dyrektywy Rady z dnia 12 czerwca 1989 r. w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy¹¹: „pracownice w ciąży, pracownice, które niedawno rodziły, i karmiące piersią muszą być uznane za grupę szczególnego ryzyka pod wieloma względami; odpowiednie środki powinny zostać podjęte w odniesieniu do bezpieczeństwa i ochrony zdrowia wyżej wymienionych. Grupy zwiększonego ryzyka powinny być szczególnie chronione przed zagrożeniami, które specjalnie dotyczą tych grup. Ochrona zdrowia i bezpieczeństwa pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i karmiących piersią nie powinna prowadzić do dyskryminacji kobiet na rynku pracy, ani też naruszać dyrektyw dotyczących równego traktowania kobiet

⁸ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, przyjęta 4 listopada 1950 r., weszła w życie 3 września 1953 r., Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 284.

⁹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

¹⁰ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. z dnia 23 grudnia 1991 r.

¹¹ Dyrektywa Rady z dnia 12 czerwca 1989 r. w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy (89/391/EWG).

i mężczyzn¹². W omawianej dyrektywie zawarte są także inne uprawnienia kobiet, pracownic, które są w ciąży, niedawno rodziły i karmiących piersią.

Światowa Organizacja Zdrowia (World Health Organization – WHO) oraz Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (United Nations International Children's Emergency Fund – UNICEF) przyjęły 1 sierpnia 1990 roku we Florencji Deklarację Innocenti o ochronie, promowaniu i wspieraniu karmienia piersią¹³. W dokumencie tym obie te organizacje deklarują, że „karmienie piersią to jedyny w swoim rodzaju proces, który:

- zapewnia idealne odżywianie niemowląt przyczyniając się do ich zdrowego wzrostu i rozwoju;
- zmniejsza stopień zapadalności na choroby zakaźne i osłabia ich przebieg, redukując przez to zachorowalność i śmiertelność wśród niemowląt;
- ma korzystny wpływ na zdrowie kobiety zmniejszając ryzyko zachorowań na nowotwory piersi i jajników oraz wydłużając okresy pomiędzy ciążami;
- przysparza społecznych i ekonomicznych korzyści zarówno rodzinie jak i całemu narodowi;
- przebiegając w pomyślny sposób daje karmiącym matkom poczucie satysfakcji; oraz że: najnowsze badania wykazały, że wspomniane korzyści wzrastają wraz z wyłączością karmienia piersią przez pierwsze sześć miesięcy życia noworodka, a później wraz z kontynuacją karmienia piersią uzupełnianego pokarmami dodatkowymi, oraz realizacja programu może zaowocować pozytywnymi zmianami zachowań związanych z karmieniem piersią. Niniejszym oświadczamy, że: Globalnym celem dla możliwie najlepszego stanu zdrowia i odżywiania matki i dziecka jest umożliwienie wszystkim matkom karmienia wyłącznie piersią¹⁴ oraz to, że wszystkie niemowlęta od chwili urodzenia do 4–6 miesiąca życia powinny być karmione mlekiem matki. Po upływie tego okresu karmienie piersią powinno być kontynuowane, przy równoczesnym podawaniu dziecku odpowiednich pokarmów uzupełniających, do drugiego roku życia, a nawet dłużej. Ten idealny wzorzec odżywiania niemowląt można wprowadzić w życie poprzez wytworzenie odpowiedniej atmosfery świadomego poparcia dla kobiet, które chcą karmić w ten sposób¹⁵.

W dokumentach i strategiach promocji karmienia piersią podkreśla się szczególne znaczenie karmienia na żądanie. Oznacza to, że matka, odczytując tzw. oznaki głodu u małego dziecka, a potem inne sygnały, zachęcana jest do karmienia według rytmu, jaki zgłasza dziecko. Częstotliwość ta może być korygowana przez matkę (po zaleceniach doradców laktacyjnych), w przypadku wskazań medycznych, niskich przyrostów masy ciała, zbyt długich przerw między karmieniami. Bardzo krótkie omówienie tego

¹² Dyrektywa Rady 92/85/EWG z dnia 19 października 1992 r. w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i pracownic karmiących piersią (dziesiąta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG). Wprowadzenie.

¹³ Deklaracja Innocenti o ochronie, promowaniu i wspieraniu karmienia piersią, 1 sierpnia 1990, Florencja, Włochy, www2.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/.../deklarinnoc_depamid_201210231103.pdf. [12.05.2019]

¹⁴ Por. *Exclusive breastfeeding – that is the infant only receives breast milk without any additional food or drink, not even water*, https://www.who.int/nutrition/topics/exclusive_breastfeeding/en/ [20.07.2019 r.].

¹⁵ www2.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/.../deklarinnoc_depamid_201210231103.pdf [20.07.2019 r.].

zjawiska będzie miało znaczenie z punktu widzenia opisywanego w artykule *case study* oraz zrozumienia, dlaczego w interesie całego społeczeństwa jest budowanie filarów „społeczeństwa przyjaznego karmieniu piersią”¹⁶.

Karmienie na żądanie¹⁷ ma ważne uzasadnienie z punktu widzenia fizjologii. Hormonozależny proces wytwarzania pokarmu wszystkich ssaków, w tym u człowieka, to laktogeneza. Składa się z on z trzech etapów. Pierwszy to ciąża oraz 1–2 dni po porodzie, drugi od około 30–40 godzin po porodzie do momentu ustabilizowania się wydzielania pokarmu i trzeci – utrzymanie wydzielania pokarmu¹⁸. Należy podkreślić, że ewolucyjne procesy sprawiły, że małe dziecko zgłasza potrzebę jedzenia często (początkowo nawet kilkanaście i więcej razy na dobę), ponieważ ma niewielki żołądek (wielkości wiśni) i szczególnie mleko matki trawi bardzo szybko. Jest to zjawisko naturalne. Dzięki częstemu karmieniu możliwe jest zapewnienie bliskości dziecku, które tego potrzebuje. Kontakt „skóra do skóry” jest charakterystyczny dla niemal wszystkich ssaków i ma swoje ewolucyjne uzasadnienie. Fundamentalną kwestią przy omawianiu zjawiska karmienia dziecka piersią „na żądanie”, również w miejscach publicznych, jest zrozumienie fizjologii laktacji. Układ hormonalny kobiety reaguje na proces ssania przez dziecko produkcją mleka. Karmienie piersią wywołuje wydzielanie prolaktyny przez przysadkę mózgową (co ciekawe – w pulsacyjnym rytmie narzucanym przez dziecko). Innymi słowy: jeśli dziecko nie je, skomplikowany proces wytwarzania mleka zostaje zaburzony i może nawet doprowadzić do jego zaniknięcia. Dziecko „żądnące” jedzenia, nie tylko zaspokaja potrzebę głodu, pragnienia i bliskości, ale także niejako stymuluje, daje impuls do produkcji mleka, czyli „zamawia” kolejne porcje pokarmu. Jak podaje Promotor Karmienia Piersią Agata Aleksandrowicz, około „10 dnia po porodzie dziecko zaczyna prowadzić proces karmienia piersią”¹⁹ poprzez pobudzenie odpowiedniej ilości receptorów uaktywniających złożone procesy hormonalne.

Oznacza to, że dziecko powinno być karmione w każdej sytuacji, w której zgłasza potrzebę jedzenia. Wolność matki karmiącej polega w tej sytuacji na tym, że może ona korzystać z pełnych praw do przebywania w miejscach publicznych ze względu na konieczność bycia blisko dziecka i odpowiednią możliwość nakarmienia go. Ma, jak każdy człowiek, prawo do swobodnego poruszania się²⁰. Ministerstwo Zdrowia w ślad za licznymi rekomendacjami w sprawie żywienia dzieci podkreśla, że „Karmienie piersią w miejscach publicznych jest częścią życia społecznego. Jest również praktyczne i wygodne. Wbrew pozorom ułatwia wyjście z domu, spotkania w gronie przyjaciół czy wyjazd za miasto. Rodzice nie muszą zabierać ze sobą dodatkowych akcesoriów (np. butelek, wody do sporządzenia mieszanki) by nakarmić dziecko w przestrzeni publicznej.

¹⁶ H. Lothrop., *Sztuka karmienia piersią*, Poznań, 2011, s. 53–55.

¹⁷ G. Rapley, T. Murkett, *Po prostu piersią*, Warszawa 2015, s. 31–40.

¹⁸ E. Ślizień-Kuczapska, M. Nehring-Gugulska, *Regulacja procesu wytwarzania pokarmu*, [w:] *Karmienie piersią w teorii i praktyce. Podręcznik dla doradców i konsultantów laktacyjnych oraz położnych, pielęgniarek i lekarzy*, red. M. Nehring-Gugulska., M. Żukowska-Rubik, A. Pietkiewicz, Kraków 2017, s. 67–75.

¹⁹ <https://www.hafija.pl/2015/07/uruchom-swoje-piersi.html> [20.07.2019 r.].

²⁰ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, przyjęta 4 listopada 1950 r., weszła w życie 3 września 1953 r., Dz. U. 1993, Nr 61 poz. 284, Protokół 4, Art. 2, ust. 1,

Pokarm matki jest bezpieczny dla dziecka i zawsze w odpowiedniej temperaturze²¹. Zalecenie to jest formą promocji karmienia piersią wynikającą bezpośrednio z najważniejszych dokumentów, takich jak: Międzynarodowy kodeks marketingu produktów zastępujących mleko kobiece²², Globalna strategia żywienia niemowląt i małych dzieci²³, Stanowisko w sprawie karmienia piersią Amerykańskiej Akademii Pediatrii (AAP) z 2005 roku oraz Stanowisko w sprawie karmienia piersią Amerykańskiej Akademii Pediatrii (AAP) z 2012 roku, standardy europejskie: „Żywienie niemowląt i małych dzieci (EUNUTNET 2006)” oraz obowiązujące Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego nr 609/2013 w sprawie żywności przeznaczonej dla niemowląt i małych dzieci oraz żywności specjalnego przeznaczenia medycznego. W punkcie 29 wstępu do omawianego rozporządzenia przypomniano, że zgodnie z zaleceniami Światowej Organizacji Zdrowia niemowlęta „powinny być karmione mlekiem matki”²⁴, a jedynie w uzasadnionych przypadkach medycznych wprowadzać można produkty specjalnego przeznaczenia medycznego.

Promocja karmienia naturalnego w Polsce opiera się między innymi na założeniach Narodowego Programu Zdrowia na lata 1996–2005, w którym zakładano, że 30% niemowląt będzie karmionych piersią minimum 6 miesięcy, oraz Narodowego Programu Zdrowia na lata 2007–2015 i Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020, gdzie w pkt 1.2.4 została zawarta promocja karmienia piersią, której celem jest zwiększenie odsetka dzieci karmionych piersią w Polsce²⁵. Badania przeprowadzone przez GUS „na populacji 360 195 dzieci urodzonych w 2013 roku pokazują, że w pierwszych 6 tygodniach ponad połowa niemowląt przestaje być karmiona naturalnie. W 6 tygodniu karmionych jest 46% (167 663), w 2–6 miesiącu 42% (151 629), w 9 miesiącu 17% (62 274), a w 12 miesiącu zaledwie 11,9% (43 129) niemowląt²⁶. Warto podkreślić, że karmienie piersią jest także czynnikiem chroniącym dzieci przed krzywdzeniem, co oznacza, że powinno być brane pod uwagę jako zjawisko z zakresu profilaktyki społecznej i polityki społecznej²⁷.

²¹ Ministerstwo Zdrowia, <http://www.archiwum.mz.gov.pl/zdrowie-i-profilaktyka/zdrowie-matki-i-dziecka/karmienie-piersia/> [20.07.2019 r.].

²² WHO, *WHO International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes*, Genewa 1981, <https://www.who.int/nutrition/publications/infantfeeding/9241541601/en/> [20.07.2019 r.].

²³ WHO, UNICEF, *Global strategy for infant and young child feeding*, Genewa 2013, <https://www.who.int/nutrition/publications/infantfeeding/9241562218/en/> [20.07.2019 r.].

²⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej Nr 609/2013 z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie żywności przeznaczonej dla niemowląt i małych dzieci oraz żywności specjalnego przeznaczenia medycznego i środków spożywczych zastępujących całodzienną dietę, do kontroli masy ciała oraz uchylające dyrektywę Rady 92/52/EWG, dyrektywy Komisji 96/8/WE, 1999/21/WE, 2006/125/WE i 2006/141/WE, dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/39/WE oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 41/2009 i (WE) nr 953/2009, Dz.U. UE, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0609> [20.07.2019 r.].

²⁵ Por. M. Nehring-Gugulska, B. Szyber, A. Pietkiewicz, *Promocja karmienia piersią*, [w:] *Karmienie piersią w teorii i praktyce. Podręcznik dla doradców i konsultantów laktacyjnych oraz położnych, pielęgniarek i lekarzy*, red. M. Nehring-Gugulska, M. Żukowska-Rubik, A. Pietkiewicz, Kraków 2017, s. 33–42.

²⁶ Za: Centrum Nauki o Laktacji, *Sytuacja w Polsce*, <http://cnol.kobiety.med.pl/pl/sytuacja-w-polsce/> [20.07.2019 r.].

²⁷ B. Baranowska, *Karmienie piersią jako czynnik chroniący dzieci przed krzywdzeniem*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2016, Vol. 15, Nr 4.

Warunkami, które są konieczne do propagowania karmienia piersią, jako jednego z fundamentów zdrowia publicznego, są moim zdaniem: wiedza, wsparcie²⁸, a także społeczna akceptacja i normalizacja tego procesu. Jest to trudne zadanie zważywszy m.in. na agresywną politykę reklamową firm produkujących produkty mlekozastępcze²⁹ czy skojarzanie we współczesnym społeczeństwie konsumpcyjnym kobiecych piersi wyłącznie w marketingowym lub seksualnym kontekście³⁰. Z analiz Centrum Nauki o Laktacji wynika, że: „mamy długokarmiące (DKP) są w Polsce jedną z bardziej krytykowanych grup społecznych”. Z tego badania wynika, że aż 63% z nich spotkało się z nieprzychylnymi uwagami i były zniechęcane do karmienia; 76% było krytykowanych, obrażanych, wyśmiewanych przez rodzinę lub znajomych; 75% usłyszało nieprzyjemne uwagi lub zalecenia od pracowników ochrony zdrowia, z czego 28% od pediatrów. Polscy stomatolodzy uznali karmienie piersią po 12. miesiącu za istotny czynnik ryzyka próchnicy, co jest poglądem niezwykle kontrowersyjnym, zważywszy na dostępne wyniki badań naukowych³¹.

Matki karmiące są zagrożone zjawiskiem *hate speech*, czyli mowy nienawiści (internetowego „hejtu”). Bywa, że mają trudności z egzekwowaniem praw wynikających z Kodeksu pracy (art. 187 § 1)³², tak jak policjantki, od których przełożeni żądali zaświadczeń, że karmią piersią³³, pomimo iż Kodeks pracy tego nie wymaga.

Przykładem sprawy, gdzie uznano nieprzestrzeganie praw matek karmiących za przejaw dyskryminacji ze względu na płeć, jest sytuacja, gdy dwie członkinie załogi lotniczej wniosły powództwo przeciwko pracodawcy, który nie uwzględnił ich wniosku o dostosowanie warunków pracy do ich potrzeb związanych z karmieniem piersią (brak przerw, zmiany trwające ponad 8 godzin). „Sąd pracy uznał, że linia lotnicza dopuściła się względem skarżących dyskryminacji pośredniej z względu na ich płeć. Sąd podkreślił, że linia lotnicza powinna była zmniejszyć liczbę godzin pracy matek karmiących piersią, znaleźć dla nich alternatywne obowiązki lub zawiesić wykonywanie pracy z zachowaniem prawa do pełnego wynagrodzenia”³⁴.

²⁸ M. Karpienia, *Karmienie piersią*, Szczecin 2018, s. 205–216.

²⁹ A. Koronkiewicz-Wiórek, *Deficyty obowiązującej w prawie polskim regulacji w zakresie reklamy i innych technik marketingowych dotyczących produktów relevantnych dla ochrony karmienia piersią ze szczególnym uwzględnieniem preparatów do początkowego żywienia niemowląt. Zarys problematyki*. „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” 2018, CXII, Nr 3828.

³⁰ Por. J. Grayson, *Odstawieni*. Warszawa 2017; G. Palmer, *Polityka karmienia piersią*. Warszawa 2011.

³¹ M. Żukowska-Rubik, *Czy Polska jest krajem przyjaznym matce karmiącej i jej dziecku? Raport z badania Centrum Nauki o Laktacji*, Warszawa 2016, cz. 1.

³² Art. 187. § 1. Pracownica karmiąca dziecko piersią ma prawo do dwóch półgodzinnych przerw w pracy wliczanych do czasu pracy. Pracownica karmiąca więcej niż jedno dziecko ma prawo do dwóch przerw w pracy, po 45 minut każda. Przerwy na karmienie mogą być na wniosek pracownicy udzielane łącznie. § 2. Pracownicy zatrudnionej przez czas krótszy niż 4 godziny dziennie przerwy na karmienie nie przysługują. Jeżeli czas pracy pracownicy nie przekracza 6 godzin dziennie, przysługuje jej jedna przerwa na karmienie; Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, Dz.U z 2018 poz. 917. Por. United Kingdom, Bristol Employment Tribunal, *McFarlane and another v. easyJet Airline Company*, ET/1401496/15 and ET/3401933/15, 29 September 2016, Handbook on European non-discrimination law, Luxembourg 2018, s. 70.

³³ <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/dyskryminacja-policjantek-karmiaczych-piersia-rpo-pisze-do-komendanta-glownego-policji> [20.07.2019 r.].

³⁴ Zjednoczone Królestwo, Sąd Pracy w Bristolu, *McFarlane i inni przeciwko spółce easyJet Airline*, ET/1401496/15 i ET/3401933/15, 29 września 2016 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka, Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, *Podręcznik europejskiego prawa antydyskryminacyjnego*, Luksemburg 2018, s. 76.

Interesujący jest także wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Korneykova i Korneykov przeciwko Ukrainie*, gdzie stwierdzono naruszenie art. 3 Konwencji z powodu braku zapewnienia opieki pediatrycznej dziecku karmionemu piersią, ale urodzonemu w więzieniu³⁵. Skarżąca matka została przywiązana do łóżka w szpitalu położniczym, a podczas rozpraw była przetrzymywana w metalowej klatce.

Jak pisałam wcześniej, w mocy jest Dyrektywa Rady 92/85/EWG z dnia 19 października 1992 r. w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i pracownic karmiących piersią (dziesiąta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG). Sprawą zajął się w 2016 r. Rzecznik Praw Obywatelskich. Mimo tych wszystkich uprawnień kobiety karmiące bywają wykluczane z przestrzeni publicznej.

Wybrany na potrzeby tego artykułu przykładem, omawianym jako *case study*, jest sprawa pani Liwii, która, jak orzekł Sąd Apelacyjny dnia 14 grudnia 2017 r., uznał, że doszło do dyskryminacji ze względu na płeć, gdy miała ona zamiar nakarmić dziecko piersią w restauracji w Sopocie. Pracujący tam kelner miał przekazać prośbę innych klientów lokalu o karmienie dyskretniejsze, w innym miejscu, niedaleko wejścia do toalety. Matka 6-miesięcznej córki nie wyraziła na to zgody i opuściła restaurację. Sąd I instancji orzekł, że nie była to dyskryminacja. Jak podaje Rzecznik Praw Obywatelskich: „Powództwo o odszkodowanie za naruszenie zasady równego traktowania i nakazanie pozwanemu właścicielowi restauracji opublikowanie przeprosin za uniemożliwienie nakarmienia dziecka przy stoliku wytoczyło na rzecz pani Liwii Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego³⁶. Sąd Okręgowy w Gdańsku oddalił powództwo w całości. W jego ocenie przekazanie prośby innych klientów nie jest nierównym traktowaniem – dyskryminacją byłoby wprowadzenie zakazu karmienia piersią czy wyproszenie z restauracji. Prośba innych klientów była zdaniem Sądu uzasadniona z uwagi na »ostentacyjny sposób karmienia piersią«. Karmienie piersią nie może w ocenie Sądu naruszać przyjętych w tym zakresie »norm społecznych i moralnych«³⁷.

Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego wniosło apelację od tego wyroku. Do tego postępowania, które toczyło się przed Sądem Apelacyjnym w Gdańsku, przyłączył się Rzecznik Praw Obywatelskich, „pełniący rolę organu świadczącego niezależną pomoc ofiarom dyskryminacji w dochodzeniu ich praw w zakresie dyskryminacji”³⁸. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie procesowym podkreśla, że jego zdaniem doszło do dyskryminacji ze względu na płeć oraz do złamania zasady równego traktowania wyrażonej w art. 6. Ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania³⁹, który brzmi: „zakazuje się nierównego traktowania osób fizycznych ze względu na płeć, rasę,

³⁵ Wyrok ETPC z 24.03.2016 r. w sprawie *Korneykova i Korneykov przeciwko Ukrainie*, skarga nr 56660/12.

³⁶ <http://www.ptpa.org.pl/> [20.07.2019 r.].

³⁷ <https://www.rpo.gov.pl/pl/postepowania-strategiczne-rpo/dyskryminacja-matki-karmiacej-w-dostepie-do-uslug> [20.07.2019 r.].

³⁸ <https://www.rpo.gov.pl/pl/postepowania-strategiczne-rpo/dyskryminacja-matki-karmiacej-w-dostepie-do-uslug> [20.07.2019 r.].

³⁹ Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz.U. z 2010 r. Nr 254, poz. 1700).

pochodzenie etniczne lub narodowość w zakresie dostępu i warunków korzystania z zabezpieczenia społecznego, usług, w tym usług mieszkaniowych, rzeczy oraz nabywania praw lub energii, jeżeli są one oferowane publicznie⁴⁰. Rzecznik Praw Obywatelskich podaje, że „zasada równego traktowania mężczyzn i kobiet oznacza, że nie istnieje żadna bezpośrednia dyskryminacja ze względu na płeć, w tym mniej korzystne traktowanie kobiet ze względu na ciążę lub macierzyństwo⁴¹. Jego zdaniem doszło do naruszenia zasady równego traktowania. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie procesowym zauważył, że „dyskryminacją w dostępie do usług jest nie tylko odmowa świadczenia usługi z powodu cechy prawnie chronionej, ale także świadczenie usługi gorszej jakości albo w niepełnym wymiarze w porównaniu do innych klientów cechy prawnie chronionej nie noszących⁴² oraz stworzenie w restauracji upokarzającej dla Pani Liwii atmosfery, co RPO uznaje za formę molestowania, które może mieć nawet jednorazowy charakter i zmierza do poniżenia, naruszenia godności osoby, która subiektywnie doświadcza nierównego traktowania. W konkluzji Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdza, że jego zdaniem „jakiegokolwiek działania prowadzące do zawstydzenia i upokorzenia matek karmiących dzieci w miejscach publicznych oraz do wzbudzania w nich przekonania, że wybierając czas i miejsca karmienia powinny kierować się »normami społecznymi i moralnymi«, a nie potrzebami swojego dziecka i własnym komfortem, stanowi niezgodne z prawem naruszenie zasady równego traktowania⁴³.”

Po rozpoznaniu apelacji Sąd Apelacyjny w Gdańsku w dniu 14 grudnia 2017 r. wydał wyrok w sprawie I ACa 187/17. Zasadził odszkodowanie na rzecz Pani Liwii M. w wysokości 2000 zł z odsetkami, ponadto nakazał pozwanemu opublikowanie na własny koszt oświadczenia w brzmieniu: „Jarosław Pindelski prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą PHU »CanPol«, właściciel restauracji La Marea w Sopocie, przeprasza Panią Liwię Małkowską za bezprawne uniemożliwienie jej nakarmienia dziecka przy stoliku w restauracji, co stanowiło dyskryminację ze względu na płeć”. Treść wyroku opublikowano na stronie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku⁴⁴. Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego reprezentowała Katarzyna Bogatko, która podkreśliła, że „sprawa ma niezwykle ważny aspekt społeczny. Fala hejtu, która wylała się na panią Liwię po tym, jak zdecydowała się dochodzić swoich praw, pokazuje, że problem karmienia piersią w Polsce jest wciąż bardzo kontrowersyjny, a wyrok, w którym sąd skupia się na tym, czy karmienie odbyło się w sposób ostentacyjny czy nie, utrwała tylko stereotypowe podejście do czynności, która powinna być odbierana w sposób naturalny⁴⁵.”

⁴⁰ Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz.U. z 2010 r., Nr 254, poz. 1700); Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lipca 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz.U. z 2016 r. poz. 1219, z późn. zm.).

⁴¹ <https://www.rpo.gov.pl/pl/postepowania-strategiczne-rpo/dyskryminacja-matki-karmiacej-w-dostepie-do-uslug> [20.07.2019 r.].

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Komunikat w sprawie I ACa 187/17 (sprawa gdańska I C 206/15), <https://www.gdansk.sa.gov.pl/komunikat-w-sprawie-i-aca-18717-sprawa-gdanska-i-c-20615,new.mg,229,232,233.html,119> [20.07.2019 r.].

⁴⁵ A. Kisićka, *Gdańsk: 14 grudnia wyrok ws. o swobodę karmienia piersią w restauracji*, „Gazeta Prawna. PL”, <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1088769,gdansk-14-grudnia-wyrok-ws-o-swobode-karmienia-piersia-w-restauracji.html> [20.07.2019 r.].

Chociaż sytuacja powoli się zmienia, to jednak matki karmiące często są wykluczane z przestrzeni publicznej, obrażane, krytykowane, przykłady karmienia piersią przez osoby publiczne lub w sprawach tak głośnych jak sprawa Pani Liwii spotykają się z falą mowy nienawiści w Internecie – na forach dyskusyjnych i w mediach społecznościowych. Według Lecha Nijakowskiego „mowa nienawiści polega na przypisywaniu szczególnie negatywnych cech lub wzywaniu do dyskryminujących działań wymierzonych w pewną kategorię społeczną, przede wszystkim taką, do której przynależność jest postrzegana jako »naturalna« (przypisana), a nie z wyboru”. Charakterystyczne dla mowy nienawiści są: nadmierne uogólnianie negatywnej cechy, przypisywanie szczególnie negatywnych cech, uwłaczająca leksyka, dehumanizacja, lekceważenie, podważanie rytuałów poważania – protekcjonalne traktowanie, okazywanie wyższości, niedopuszczanie do głosu, katalogi i zestawienia oraz przedmiot nienawiści⁴⁶. Prawną definicję mowy nienawiści można odnaleźć w artykułach 212, 216 i 257 Kodeksu karnego.

Sprawa Pani Liwii była szeroko komentowana w mediach, również przez internautów. Tak jak wspominała radczyni prawna Katarzyna Bogatko, jej klientka spotkała się z mową nienawiści⁴⁷. Pod artykułami omawiającymi proces pojawiały się bardzo obraźliwe sformułowania, które same w sobie były przejawem dyskryminacji ze względu na płeć. Doświadczyla ona cyberprzemocy⁴⁸ na bardzo szeroką skalę: internauci w setkach komentarzy uznawali ją wręcz za odrażającą, obrzydliwą. „Prawo, jak wiadomo, zajmuje się wytworami techniki z racji odniesień międzyludzkich i dotyczy głównie wartości uznawanych powszechnie za fundamentalne, które jako takie winny być przez normy prawne zabezpieczone i promowane w określonym układzie społecznym. Nie ulega wątpliwości, że regulacje prawne odnoszące się do Internetu winny stymulować prawdziwy postęp cywilizacyjny, w którym nie ma miejsca na degradację godności osoby ludzkiej i łamanie jej podstawowych uprawnień i wolności. Oznacza to, iż najpełniej rozumiane dobro człowieka i jego wszechstronny rozwój nie mogą zniknąć z horyzontu prac podejmowanych nad nowym porządkiem prawnym w dziedzinie Internetu”⁴⁹. Fundamentalnym zdaje się być „zbudowanie pewności i zaufania w globalnych sieciach informacyjnych poprzez zapewnienie przestrzegania podstawowych praw człowieka i zagwarantowanie interesów społeczeństwa w ogóle, włączając w to producentów i konsumentów”⁵⁰.

Wydaje się, że w związku z coraz częstszym pojawianiem się zjawiska karmienia piersią w przestrzeni publicznej Europejski Trybunał Praw Człowieka może mieć hipotetycznie w przyszłości więcej spraw podobnych do sprawy *Garcia Mateos przeciwko*

⁴⁶ L. Nijakowski, *Mowa nienawiści w świetle teorii dyskursu*, [w:] A. Horolets, *Analiza dyskursu w socjologii i dla socjologii*, Toruń, s. 113–133.

⁴⁷ M. Juza, *Hejterstwo w komunikacji internetowej: charakterystyka zjawiska, przyczyny i sposoby przeciwdziałania*, „Profilaktyka i Resocjalizacja” 2015, nr 25.

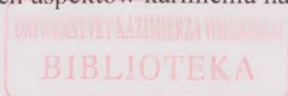
⁴⁸ A. Nowakowska, *Cyberprzemoc – przyczyny i konsekwencje użytkowania przez młodzież form masowego komunikowania się*, [w:] red. T. Sołtysiak, A. Nowakowska, *Młode pokolenie – ofiary czy sprawcy przemocy?*, Bydgoszcz 2010.

⁴⁹ M. Stasiak, *Internet – wyzwanie dla nauki prawa*, [w:] R. Skubisz (red.), *Internet – problemy prawne*, Lublin 1999, s. 2.

⁵⁰ Decyzja No 276/1999/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z 25 stycznia 1999 roku przyjmująca wieloletni Plan Działania Wspólnoty w sprawie promocji bezpiecznego wykorzystywania Internetu poprzez zwalczanie nielegalnych i szkodliwych treści w sieciach globalnych, *OJ EC, L 33*, z 6.2.1999, s.1 i nast.

*Hiszpanii*⁵¹. Niewątpliwie niezwykle trudnym stanem byłoby pozbawienie kobiet prawa do karmienia w przestrzeni publicznej lub w miejscu pracy. Narażałoby to je na niebezpieczne w skutkach choroby (zapalenie piersi), dzieci na głód (nie zawsze dostępne są produkty mlekozastępcze i bezpieczna, czysta woda, potrzebna do przygotowania mieszanki; ponadto niektóre dzieci nie akceptują jedzenia z butelki). Mimo rosnącej świadomości zalet karmienia media często informują o przejawach dyskryminacji matek karmiących, na przykład ostatnio sytuacja taka miała miejsce na pokładzie samolotu linii KLM⁵². Wydaje się, że zapewnienie matkom karmiącym podstawowych praw jest niezbędnym warunkiem spełnienia postulatów Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) oraz organizacji zajmujących się profesjonalnie problematyką żywienia człowieka, czyli zwiększenia odsetka dzieci karmionych piersią, jako celu pozytywnie wpływającego na zdrowie publiczne.

W Polsce i na świecie organizowanych jest wiele akcji społecznych, których cel stanowi promocja karmienia naturalnego, ale także walka z dyskryminacją. Jednym z ostatnich tego typu przedsięwzięć jest kampania Centrum Nauki o Laktacji pod hasłem #Karmiędlugo. Deklaracja Innocenti WHO i UNICEF potwierdza, że „należy także podjąć wysiłki w celu podniesienia wiary kobiet w ich możliwości związane z karmieniem piersią. Pełnomocnictwo to obejmuje usunięcie przeszkód oraz wpływów mogących manipulować ludzkim sposobem postrzegania i stosunkiem do karmienia piersią, często w sposób bardzo delikatny i nie bezpośredni. Wymaga to wrażliwości, nieustannej czujności, a także odpowiedniej i zrozumiałej strategii komunikacyjnej poprzez media, adresowanej do wszystkich grup społecznych. Co więcej, wyeliminować należy przeszkody dla karmienia piersią pojawiające się w zakresie systemu służby zdrowia, w miejscu pracy lub społeczności”⁵³. Niech ten postulat będzie konkluzją niniejszego artykułu, stanowiącego przyczynek do pogłębionych badań na temat prawnych, społecznych i komunikacyjnych aspektów karmienia naturalnego w Polsce, Europie i na świecie.

BIBLIOGRAFIA

- Baranowska B., *Karmienie piersią jako czynnik chroniący dzieci przed krzywdzeniem*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2016, Vol. 15, Nr 4.
- Decyzja No 276/1999/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z 25 stycznia 1999 roku przyjmująca wieloletni Plan Działania Wspólnoty w sprawie promocji bezpiecznego wykorzystywania Internetu poprzez zwalczanie nielegalnych i szkodliwych treści w sieciach globalnych, [w:] OJ EC, L 33 z 6.2.1999.
- Deklaracja Innocenti o ochronie, promowaniu i wspieraniu karmienia piersią, 1 sierpnia 1990, Florencja, Włochy, www2.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/.../deklarinnoc_dep_mid_201210231103.pdf, [12.05.2019]

⁵¹ Wyrok ETPC z 19.02.2013 r. w sprawie *Garcia Mateos przeciwko Hiszpanii*, skarga nr 38285/09.

⁵² *Kobieta skarcona za karmienie piersią w samolocie. „Zmierzacie wprost ku PR-owej katastrofie”*, <https://podroze.dziennik.pl/aktualnosci/artykuly/602907,kobieta-karmienie-piersia-dziecko-samolot-linia-lotnicza-klm.html> [20.07.2019 r.].

⁵³ www2.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/.../deklarinnoc_dep_mid_201210231103.pdf [20.07.2019 r.].

- Dyrektywa Rady 92/85/EWG z dnia 19 października 1992 r. w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i pracownic karmiących piersią (dziesiąta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG).
- Dyrektywa Rady z dnia 12 czerwca 1989 r. w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy (89/391/EWG).
- Exclusive breastfeeding – that is the infant only receives breast milk without any additional food or drink, not even water*, <http://www.ptpa.org.pl/> [20.07.2019 r.].
- Grayson J., *Odstawieni*, Warszawa 2017.
- <https://www.hafija.pl/2015/07/uruchom-swoje-piersi.html> [20.07.2019 r.].
- <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/dyskryminacja-policjantek-karmiaczych-piersia-rpo-pisze-dokomendanta-glownego-policji> [20.07.2019 r.].
- <https://www.rpo.gov.pl/pl/postepowania-strategiczne-rpo/dyskryminacja-matki-karmiacej-w-dostepie-do-uslug> [20.07.2019 r.].
- https://www.who.int/nutrition/topics/exclusive_breastfeeding/en/ [20.07.2019 r.].
- Juza M., *Hejterstwo w komunikacji internetowej: charakterystyka zjawiska, przyczyny i sposoby przeciwdziałania*, „Profilaktyka i Resocjalizacja” 2015, nr 25.
- Karpienia M., *Karmienie piersią*, Natuli, Szczecin, 2018.
- Kisicka A., *Gdańsk: 14 grudnia wyrok ws. o swobodę karmienia piersią w restauracji*, „Gazeta Prawna.PL”, <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1088769,gdansk-14-grudnia-wyrok-ws-o-swobode-karmienia-piersia-w-restauracji.html> [20.07.2019 r.].
- Kobieta skarcona za karmienie piersią w samolocie*, „Zmierzacie wprost ku PR-owej katastrofie”, <https://podroze.dziennik.pl/aktualnosci/artykuly/602907,kobieta-karmienie-piersia-dziecko-samolot-linia-lotnicza-klm.html> [20.07.2019 r.].
- Komunikat w sprawie I ACa 187/17 (sprawa gdańska I C 206/15), <https://www.gdansk.sa.gov.pl/komunikat-w-sprawie-i-aca-18717-sprawa-gdanska-i-c-20615,new,mg,229,232,233.html,119> [20.07.2019 r.].
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 284.
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. z dnia 23 grudnia 1991 r.
- Koronkiewicz-Wiórek A., *Deficyty obowiązującej w prawie polskim regulacji w zakresie reklamy i innych technik marketingowych dotyczących produktów relevantnych dla ochrony karmienia piersią ze szczególnym uwzględnieniem preparatów do początkowego żywienia niemowląt. Zarys problematyki*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” 2018, CXII, Nr 3828.
- Lothrop H., *Sztuka karmienia piersią*, Poznań 2011.
- Łopatka A., *Międzynarodowe prawo praw człowieka. Zarys*, Warszawa 1998.
- Ministerstwo Zdrowia, <http://www.archiwum.mz.gov.pl/zdrowie-i-profilaktyka/zdrowie-matki-i-dziecka/karmienie-piersia/> [20.07.2019 r.].
- Nehring-Gugulska M., Szyber B., Pietkiewicz A., *Promocja karmienia piersią*, [w:] *Karmienie piersią w teorii i praktyce. Podręcznik dla doradców i konsultantów laktacyjnych oraz położnych, pielęgniarek i lekarzy*, red. M. Nehring-Gugulska., M. Żukowska-Rubik, A. Pietkiewicz, Kraków 2017.
- Nijakowski L., *Mowa nienawiści w świetle teorii dyskursu*, [w:] A. Horolets, *Analiza dyskursu w socjologii i dla socjologii*, Toruń 2008.

- Nowakowska A., *Cyberprzemoc – przyczyny i konsekwencje użytkowania przez młodzież form masowego komunikowania się*, [w:] T. Sołtysiak, A. Nowakowska (red.), *Młode pokolenie – ofiary czy sprawcy przemocy?*, Bydgoszcz 2010.
- Nowicki M.A., *Europejska Konwencja Praw Człowieka – zakaz dyskryminacji*, „Palestra” 1999, 43/11(503), s. 73–87,
- Handbook on European non-discrimination law*, Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2018.
- Nowicki M.A., *Europejska Konwencja Praw Człowieka. Wybór orzecznictwa*, Warszawa 1998.
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lipca 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, Dz.U. z 2016 r. poz. 1219, z późn. zm.
- Palmer G., *Polityka karmienia piersią*, Warszawa 2011.
- Rapley G., Murkett T., *Po prostu piersią*, Warszawa 2015.
- Rozporządzenia Komisji (WE) nr 41/2009 i (WE) nr 953/2009, DZ.U.UE, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0609> [20.07.2019 r.].
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej, Nr 609/2013 z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie żywności przeznaczanej dla niemowląt i małych dzieci oraz żywności specjalnego przeznaczenia medycznego i środków spożywczych zastępujących całodzienną dietę, do kontroli masy ciała oraz uchylające dyrektywę Rady 92/52/EWG, dyrektywy Komisji 96/8/WE, 1999/21/WE, 2006/125/WE i 2006/141/WE, dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/39/WE [20.07.2019 r.].
- Samsonowicz H., Komentarz, w: *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*, Warszawa 1989.
- Stasiak M., *Internet – wyzwanie dla nauki prawa*, [w] R. Skubisz (red.) *Internet – problemy prawne*, Lublin 1999.
- Sytuacja w Polsce*, Centrum Nauki o Laktacji, <http://cnol.kobiety.med.pl/pl/sytuacja-w-polsce/> [20.07.2019 r.].
- Ślizień-Kuczapska E., Nehring-Gugulska M., *Regulacja procesu wytwarzania pokarmu*, [w:] *Karmienie piersią w teorii i praktyce. Podręcznik dla doradców i konsultantów laktacyjnych oraz położnych, pielęgniarek i lekarzy*, red. M. Nehring-Gugulska., M. Żukowska-Rubik, A. Pietkiewicz, Kraków 2017.
- Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, Lizbona 13 grudnia 2007.
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, Dz.U. z 2018 poz. 917.
- Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, Dz.U. z 2010 r. Nr 254, poz. 1700.
- WHO *International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes*, Genewa 1981, <https://www.who.int/nutrition/publications/infantfeeding/9241541601/en/> [20.07.2019 r.].
- WHO, UNICEF, *Global strategy for infant and young child feeding*, Genewa 2013, <https://www.who.int/nutrition/publications/infantfeeding/9241562218/en/>, [20.07.2019 r.].
- www2.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/.../deklarinnoc_depamid_201210231103.pdf [20.07.2019 r.].
- Żukowska-Rubik M., *Czy Polska jest krajem przyjaznym matce karmiącej i jej dziecku? Raport z badania Centrum Nauki o Laktacji*, Warszawa 2016, cz. 1.

Orzecznictwo

- Wyrok ETPC z 19.02.2013 r. w sprawie *Garcia Mateos przeciwko Hiszpanii*, skarga nr 38285/09.
- Wyrok ETPC z 23.03.2016 r. w sprawie *Korneykova i Korneykov przeciw Ukrainie*, skarga nr 56660/12.

Zjednoczone Królestwo, Sąd Pracy w Bristolu, *McFarlane i inni przeciwko spółce easyJet Airline*, ET/1401496/15 i ET/3401933/15, 29.09.2016 r., [w:] Europejski Trybunał Praw Człowieka, Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, *Podręcznik europejskiego prawa antydyskryminacyjnego*, Luksemburg 2018.

Streszczenie: Celem artykułu jest opisanie niektórych społecznych, prawnych i komunikacyjnych aspektów dyskryminacji w przestrzeni publicznej i Internecie kobiet karmiących piersią. Punkt wyjścia do niniejszej analizy stanowi interpretacja artykułu 14 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności podpisanej w Rzymie 4 listopada 1950 roku. Przejawy dyskryminacji zostały zaprezentowane na tle niektórych przepisów prawnych i uwarunkowań społeczno-komunikacyjnych. Jako *case study* wybrano przypadek Pani Liwii, która, jak orzekł Sąd Apelacyjny w Gdańsku, doświadczyła dyskryminacji ze względu na płeć podczas próby nakarmienia dziecka w restauracji w Sopocie. Wykorzystano metodę analizy danych zastanych (dokumentów formalnych i nieformalnych), dokumentów urzędowych (aktów normatywnych), jakościowe studium przypadku, czyli *case study*, oraz wnikliwe, wieloletnie studia literatury przedmiotu.

Summary: The aim of the article is to describe some social, legal and communication aspects of discrimination of breastfeeding women in public space and on the Internet. The starting point for this analysis is the interpretation of Article 14 of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed in Rome on November 4, 1950. Discrimination manifestations were presented against the background of some legal provisions and social and communication conditions. As a case study, the case of Ms. Livia was selected, which, as the Gdańsk Court of Appeal held, experienced gender discrimination when trying to feed a child in a restaurant in Sopot. The method of analysis of existing data (formal and informal documents), official documents (normative acts), qualitative case study i.e. *case study* and insightful, long-term studies of the subject literature were used.

Słowa kluczowe: karmienie piersią, dyskryminacja, prawa człowieka, zdrowie publiczne, równie traktowanie.

Keywords: breast feeding, discrimination, human rights, public health, equal treatment.